

<https://doi.org/10.18778/2299-8403.04.13>

ARTYKUŁY PREGLĄDOWE, NOTATKI, SPRAWOZDANIA

Karolina SMĘTKIEWICZ*

WYKORZYSTANIE WÓD GEOTERMALNYCH W UNIEJOWIE W OPINII MIESZKAŃCÓW GMINY I ODWIEDZAJĄCYCH

Zarys treści: Przedmiotem rozważań autorki artykułu jest zagadnienie stanu jednego z aspektów świadomości społecznej – opinii społecznej, na przykładzie mieszkańców i osób odwiedzających Uniejów, odnośnie do wykorzystania wód geotermalnych. Zaprezentowano wyniki badań empirycznych nt. opinii i postaw wobec działań geotermalnych w Uniejowie, przeprowadzonych wśród przedstawicieli tych grup społecznych. Ważną kwestią poruszoną w artykule jest przedstawienie znaczenia poznania świadomości społecznej wykorzystania wód geotermalnych oraz czynników, sposobów i potrzeby jej kształtowania.

Słowa kluczowe: wykorzystanie wód geotermalnych, badania społeczne, świadomość społeczna, Uniejów

WSTĘP

Jedną z najważniejszych determinant osiągnięcia sukcesu i powodzenia w wykorzystaniu wód geotermalnych w Uniejowie jest świadomość mieszkańców gminy – zarówno decydentów jako wybranych przedstawicieli społeczności lokalnej, jak i wszystkich obywateli oraz osób odwiedzających. Z tego względu uznano za wskazane przeprowadzenie badań pozwalających poznać stan świadomości społecznej wykorzystania wód geotermalnych w Uniejowie. Badania takie zostały przeprowadzone przez autorkę w latach 2010–2013 na potrzeby realizacji rozprawy doktorskiej pt. *Świadomość społeczna wykorzystania wód geotermalnych w województwie łódzkim i landzie Styria*¹. Niniejszy artykuł dotyczy części

---

* Karolina Smętkiewicz, dr, absolwentka Uniwersytetu Łódzkiego, Wydziału Nauk Geograficznych, pracownik Działu Promocji Urzędu Miasta w Uniejowie.

¹ Rozprawa została napisana pod kierunkiem dr hab. Elżbiety Szkurląt, prof. UŁ, i obroniona w 2014 r. na Wydziale Nauk Geograficznych Uniwersytetu Łódzkiego.

wspomnianych badań i obejmuje jedynie ich fragment, który związany jest z opinią społeczną na temat geotermii w Uniejowie.

Celem autorki artykułu jest przedstawienie opinii dotyczących wykorzystania wód geotermalnych i postaw wobec geotermii mieszkańców gminy Uniejów oraz osób ją odwiedzających w celach turystycznych. Istotnym zagadnieniem jest także kwestia znaczenia i sposobów kształtowania świadomości społecznej wykorzystania wód geotermalnych.

Poznanie opinii społecznej dotyczącej wykorzystania wód geotermalnych pozwoli podejmować konkretne działania edukacyjne i promocyjne zmierzające do odpowiedniego kształtowania stanu tej świadomości. Jest to istotnym czynnikiem dalszych sukcesów w rozwoju działań opartych na wykorzystaniu wód geotermalnych.

ŚWIADOMOŚĆ SPOŁECZNA WYKORZYSTANIA WÓD GEOTERMALNYCH I JEJ SKŁADOWE

Rozpatrując pojęcie świadomości społecznej w kontekście wykorzystania wód geotermalnych, należy najpierw wyjaśnić, czym jest ogólnie świadomość społeczna i jakie są jej elementy. Świadomość, na podstawie definicji P. Sztompki², rozumiana jest jako „zbiór szeroko rozpowszechnionych i przyjętych w danej społeczności poglądów, przekonań, wyobrażeń, opinii, wiedzy i wartości, które stają się schematami myślenia wspólnymi dla jej członków”, czyli wyrażana jest wiedza (aspekt poznawczy) oraz opinie (aspekt emocjonalno-oceniający). W badaniach przyjęto ponadto, że efektem danego stanu świadomości społecznej są podejmowane działania i gotowość do nich, czyli aspekt behawioralny³. Zbliżona definicja świadomości społecznej została sformułowana przez S. Kuśmierskiego jako ogół wiedzy, wartości i wyobrażeń właściwych dla określonej grupy społecznej⁴.

W odniesieniu do procesu kształtowania się świadomości społecznej P. Sztompka wyróżnił proces oddolny i odgórny. Pierwszy z nich oznacza, że idee, poglądy i przekonania formułowane są spontanicznie przez jednostki, które uzewnętrzniając je, nadają im charakter ponadindywidualny. Odgórny proces kształtowania świadomości społecznej przejawia się w tworzeniu jej poprzez wyrazieli idei, liderów opinii, twórców sztuki, manipulatorów. Jest to proces dominujący współcześnie, szczególnie na skutek działań specjalistów i przedstawicieli mediów⁵. Taki proces widoczny jest szczególnie w przypadku kształtowania opi-

² P. Sztompka, *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2002, s. 307.

³ K. Smętkiewicz, *Świadomość społeczna wykorzystania wód geotermalnych w województwie łódzkim i landzie Styria w kontekście zrównoważonego rozwoju regionów*, Łódź 2014, s. 238.

⁴ S. Kuśmierski, *Świadomość społeczna, opinia publiczna, propaganda*, PWN, Warszawa 1987.

⁵ P. Sztompka, *Socjologia...*

nii publicznej jako jednej z form świadomości społecznej. Opinia publiczna, czyli całość poglądów na sprawy wspólne dla danej zbiorowości, kształtowana jest za pomocą opiniotwórczych mediów poprzez dostarczanie społeczeństwu informacji i pewnych schematów. To na ich podstawie jednostki budują własne poglądy.

Zagadnienie świadomości społecznej wykorzystania wód geotermalnych zostało przedstawione za pomocą określonych kryteriów (mierników) w zależności od grup osób (tab. 1).

Tabela 1. Kryteria (mierniki) świadomości społecznej wykorzystania wód geotermalnych pogrupowane według aspektów tej świadomości, w podziale dla osób decyzyjnych oraz mieszkańców i odwiedzających

Aspekty świadomości społecznej	Grupy osób	
	osoby decyzyjne	mieszkańcy, osoby odwiedzające
Wiedza (aspekt poznawczy)	<ul style="list-style-type: none"> – wiedza o zasobach i właściwościach fizykochemicznych oraz o zastosowaniach leczniczych wód geotermalnych – wiedza o możliwościach i sposobach wykorzystania wód geotermalnych do celów gospodarczych 	
Opinie (aspekt emocjonalno-oceniający)	<ul style="list-style-type: none"> – opinia na temat znaczenia i potrzeby wykorzystania wód geotermalnych jako czynnika rozwoju gospodarczego miejscowości – opinia o wpływie wykorzystania wód geotermalnych na miejscowość, a także dostrzeganie przemian przyrodniczych, społecznych i gospodarczych wynikających z geotermii oraz korzyści i zagrożeń wynikających z posiadania statusu uzdrowiska 	
Działania, gotowość do działań (aspekt behawioralny)	<ul style="list-style-type: none"> – zrealizowane i planowane inwestycje geotermalne oraz realizacja koncepcji zrównoważonego rozwoju w oparciu o wykorzystanie energii geotermalnej – korzystanie z doświadczeń innych miejscowości i obiektów geotermalnych oraz współpraca z instytucjami naukowymi – komunikacja ze społeczeństwem poprzez działania promocyjne, edukacyjne i informacyjne, które odzwierciedlają znaczenie, jakie przypisują decydenci zagadnieniu wykorzystania wód geotermalnych i kontaktom ze społeczeństwem 	<ul style="list-style-type: none"> – wykazywanie zainteresowania działalnością geotermalną w miejscowości, chęć poszerzania wiedzy na ten temat i podejmowanie działań w tym kierunku – wykazywanie poparcia i akceptacji dla decydentów w związku z ich działalnością geotermalną (identyfikowanie się mieszkańców z obranymi przez władze kierunkami działań) – osobiste korzystanie z oferty inwestycji geotermalnych i polecanie jej innym osobom, jako wskaźnik satysfakcji z usług związanych z geotermią oraz czynnik wpływający na poziom akceptacji społecznej dla geotermii

Źródło: opracowanie własne na podstawie: K. Smętkiewicz, *Świadomość społeczna wykorzystania wód geotermalnych w województwie łódzkim i landzie Styria w kontekście zrównoważonego rozwoju regionów*, Łódź 2014, s. 238, s. 60

CZYNNIKI KSZTAŁTUJĄCE ŚWIADOMOŚĆ SPOŁECZNĄ WYKORZYSTANIA WÓD GEOTERMALNYCH

Istotne w wyjaśnianiu stanu świadomości społecznej wykorzystania wód geotermalnych jest poznanie czynników wpływających na nią. Znajomość tych determinant może przyczynić się również do znalezienia odpowiednich form i treści działań zmierzających do poprawy tego stanu. Ma to bowiem duże znaczenie, gdyż właśnie od stanu tej świadomości, szczególnie wśród decydentów, w dużej mierze zależą stopień i sposoby wykorzystania wód geotermalnych.

W przypadku Uniejowa do rozwoju geotermii przyczyniło się w decydujący sposób pozytywne podejście władz gminy do możliwości wykorzystania wód geotermalnych, wiedza na ten temat oraz postrzeganie tego surowca jako potencjału dla zdynamizowania przemian społeczno-gospodarczych w miejscowości. Nie mniejsze znaczenie w powodzeniu inwestycji geotermalnych w Uniejowie miały pozytywne przykłady innych miejscowości krajowych i zagranicznych, działania edukacyjne i promocyjne, wymiana doświadczeń podczas wizyt studyjnych, współpraca z instytucjami naukowymi oraz wykorzystanie szansy zdobycia zewnętrznych środków finansowych. Uniejów jest przykładem, że warunkiem koniecznym do rozpoczęcia inwestycji geotermalnych jest odpowiedni stan świadomości społecznej. Oczywiście pierwotnym czynnikiem, który jest niezbędny dla rozwoju geotermii, jest występowanie zasobów geotermalnych i sprzyjających warunków decydujących o opłacalności, jednak tylko i wyłącznie ten czynnik nie przesądza jeszcze o wykorzystaniu zasobów.

Zestawienie poszczególnych czynników kształtujących stan świadomości społecznej wykorzystania wód geotermalnych według ich grup tematycznych przedstawiono na ryc. 1.

ŚWIADOMOŚĆ SPOŁECZNA WYKORZYSTANIA WÓD GEOTERMALNYCH WŚRÓD MIESZKAŃCÓW GMINY UNIEJÓW I OSÓB ODWIEDZAJACYCH

Przeprowadzono badania o charakterze jakościowym, co znalazło odzwierciedlenie w doborze metod, sposobie interpretacji wyników oraz celowym doborze respondentów i miejsc. Część wyników badań przedstawiono jednak w formie ilościowej za pomocą wykresów, co umożliwiło poznanie wypowiedzi respondentów nie tylko o charakterze jakościowym (dotyczących np. rodzaju opinii czy zasobów wiedzy), lecz także uzyskanie informacji o stopniu intensywności oceny danego zjawiska.

Badania empiryczne zostały przeprowadzone od września 2010 r. do listopada 2013 r. Wywiady kwestionariuszowe przeprowadzono z przedstawicielami następujących grup społecznych: mieszkańcami gminy, osobami odwiedzającymi gmi-

przyrodnicze

- występowanie zasobów geotermalnych

społeczno-gospodarcze

- istnienie odwiertów geotermalnych,
- charakter uzdrowiskowy danej miejscowości,
- realizowane i planowane inwestycje geotermalne,
- pozytywne wyniki badań naukowych w zakresie geotermii,
- dobre praktyki z innych miejscowości,
- wzajemna wymiana doświadczeń,
- współpraca z innymi jednostkami samorządowymi i instytucjami naukowymi,
- możliwość uzyskania zewnętrznych funduszy i wsparcia organizacyjnego,
- wcześniejsze osiągnięcia w realizacji projektów geotermalnych, dotychczasowe doświadczenia (własne i innych) oraz obserwacje rzeczywistego stanu środowiska i sytuacji społeczno-gospodarczej danego obszaru,
- widoczna poprawa sytuacji finansowej gminy i społeczeństwa na skutek rozwoju gospodarczego,
- szanse i możliwości poprawy sytuacji na lokalnym rynku pracy w związku z rozwojem turystyki termalnej,
- stwierdzone i przewidywane korzyści z wykorzystania wód geotermalnych w aspektach ekonomicznym, zdrowotnym i ekologicznym

polityczno-prawne

- sprzyjająca sytuacja polityczna i prawna (np. sprzyjające dla rozwoju OZE zapisy w rządowych dokumentach, w których uwzględniane są mechanizmy wsparcia finansowego dla inwestycji geotermalnych; stabilny i spójny system legislacyjny dotyczący rozwoju OZE, w tym geotermii)

edukacyjne

- wiedza i informacje przekazywane przez działania edukacyjne, informacyjne i promocyjne

Ryc. 1. Czynniki kształtujące stan świadomości społecznej wykorzystania wód geotermalnych

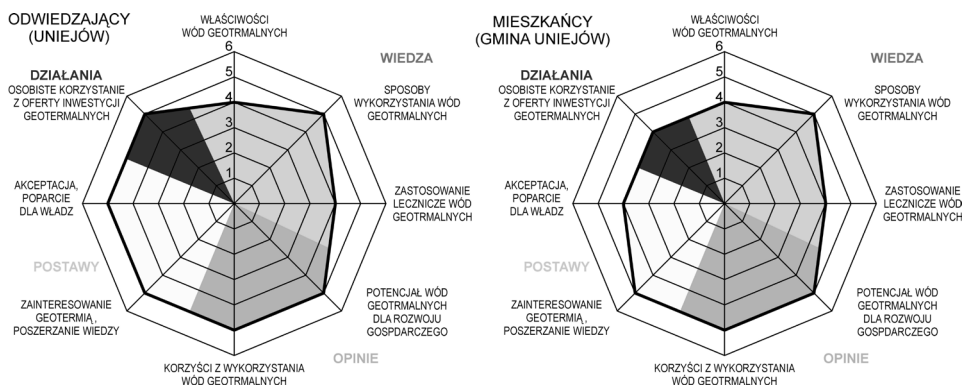
Źródło: opracowanie własne

nę w celach turystycznych i decydentów (reprezentantów władz samorządowych i kadry zarządzającej obiektami termalnymi oraz osób zajmujących się promocją turystyczną miejscowości). Przeprowadzono pisemne wywiady kwestionariuszowe z 77 mieszkańcami miasta i gminy Uniejów oraz osobami zamieszkałymi w innych miejscowościach, lecz pracującymi w Uniejowie, a także z 59 osobami odwiedzającymi Uniejów w celach turystycznych. Wywiady ustne przeprowadzono z trzema osobami decyzyjnymi w Uniejowie (burmistrz gminy oraz prezesi spółek: „Geotermia Uniejów sp. z o.o.” i PGK „Termy Uniejów sp. z o.o.”).

Całościowe przedstawienie wyników własnych badań empirycznych nad świadomością społeczną wykorzystania wód geotermalnych w przypadku różnych grup osób możliwe jest za pomocą typogramów zawierających ocenę w czterech aspektach tej świadomości z zaznaczonym natężeniem zjawiska w skali od 1 (ocena najgorsza) do 6 (ocena najlepsza). Są to uogólnione wyniki badań określające

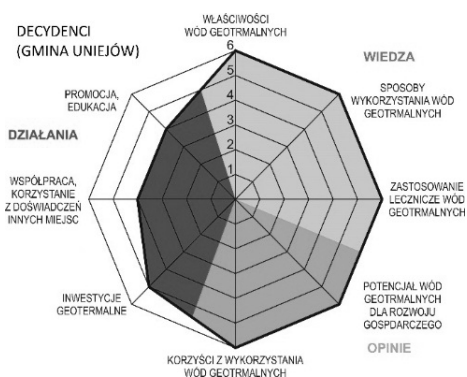
stan świadomości społecznej wykorzystania wód geotermalnych reprezentowanej przez mieszkańców Uniejowa i odwiedzających (ryc. 2) oraz decydentów gminy Uniejów (ryc. 3). Graficzna prezentacja tych wyników umożliwiła wskazanie słabszych punktów w tej świadomości.

Z uwagi na ograniczenia w objętości artykułu zostaną przedstawione jedynie aspekty świadomości społecznej wykorzystania wód geotermalnych dotyczące opinii i postaw, pominięto zagadnienia związane z wiedzą i działaniami.

Ryc. 2. Profil świadomości wykorzystania wód geotermalnych dla grupy społeczności lokalnej gminy Uniejów oraz grupy osób odwiedzających Uniejów

Źródło: opracowanie własne na podstawie: K. Smętkiewicz, *Świadomość społeczna wykorzystania wód geotermalnych w województwie łódzkim i landzie Styria w kontekście zrównoważonego rozwoju regionów*, Łódź 2014, s. 61

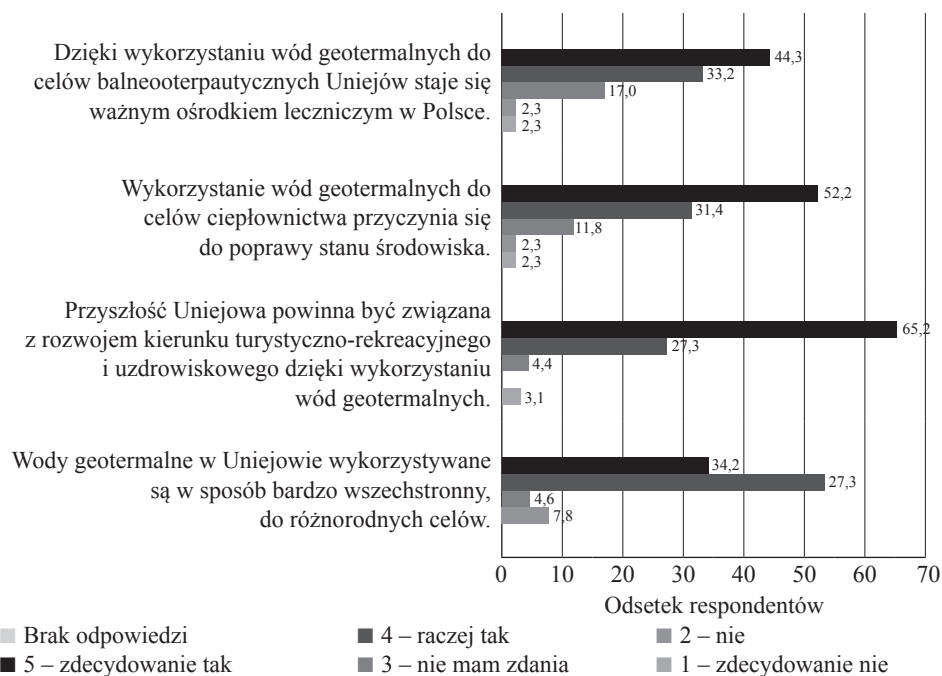
Ryc. 3. Profil świadomości społecznej wykorzystania wód geotermalnych dla grupy decydentów gminy Uniejów

Źródło: opracowanie własne na podstawie: K. Smętkiewicz, *Świadomość społeczna wykorzystania wód geotermalnych w województwie łódzkim i landzie Styria w kontekście zrównoważonego rozwoju regionów*, Łódź 2014, s. 78

WYKORZYSTANIE WÓD GEOTERMALNYCH W UNIEJOWIE W OPINII MIESZKAŃCÓW GMINY I OSÓB ODWIEDZAJĄCYCH ORAZ ICH POSTAWY WOBEC DZIAŁAŃ INWESTYCYJNYCH

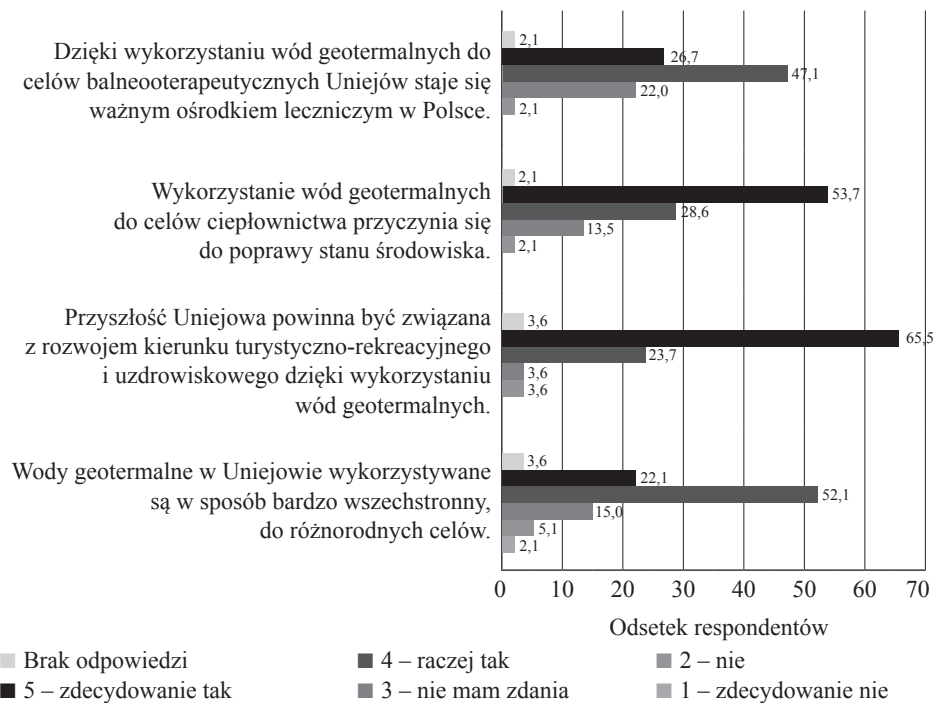
Opinie mieszkańców gminy i osób ją odwiedzających w celach turystycznych zostały przedstawione zgodnie z kryteriami określającymi świadomość społeczną wykorzystania wód geotermalnych (tab. 1). Przeanalizowano ponadto postawy respondentów wobec działań inwestycyjnych związanych z geotermią. Zbadano również postawę dotyczącą zainteresowania tematyką wykorzystania wód geotermalnych, w tym działań promocyjnych i edukacyjnych.

Z analizy opinii respondentów wynika, że w zdecydowanej większości przypisują oni kluczową rolę geotermii w korzystnych przemianach społeczno-gospodarczych miasta. Większość osób ankietowanych spośród mieszkańców gminy (77,5%) oraz osób odwiedzających (73,8%) zgodziła się ze stwierdzeniem, że dzięki wykorzystaniu wód geotermalnych do celów balneoterapeutycznych Uniejów staje się ważnym ośrodkiem lecznictwa uzdrowiskowego w Polsce. Zdaniem respondentów, Uniejów powinien rozwijać się w kierunku turystyczno-rekreacyjnym związanym z geotermią – odpowiednio 92,5 i 89,2% (ryc. 4, 5).

Ryc. 4. Opinie społeczności lokalnej na temat wykorzystania wód geotermalnych w Uniejowie
Źródło: opracowanie własne na podstawie: K. Smętkiewicz, *Świadomość społeczna wykorzystania wód geotermalnych w województwie łódzkim i landzie Styria w kontekście zrównoważonego rozwoju regionów*, Łódź 2014, s. 65

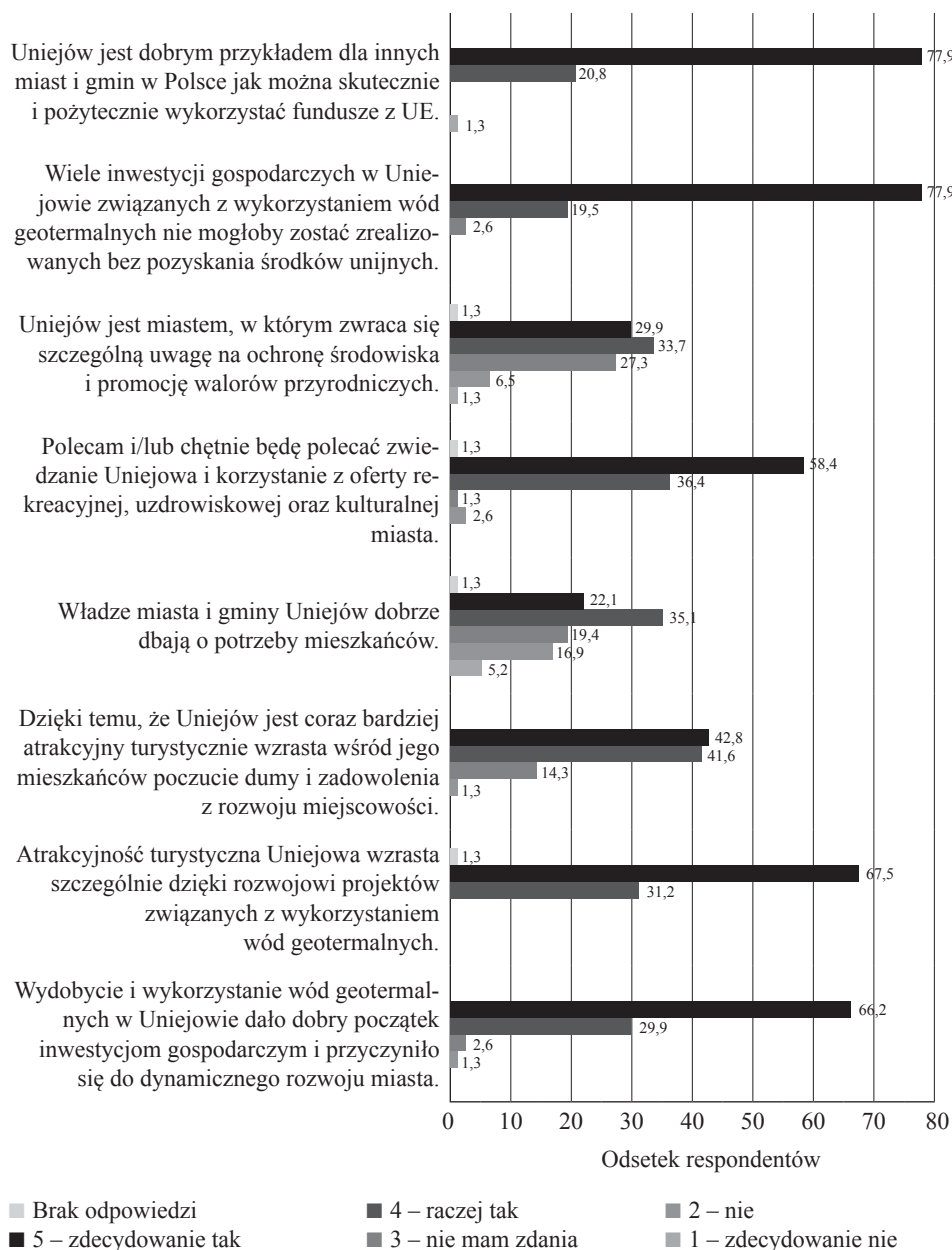
Większość ankietowanych zauważa również korzystny wpływ ogrzewania geotermalnego na stan środowiska przyrodniczego – odpowiednio 83,6 i 82,3% (ryc. 4, 5).

Ryc. 5. Opinie osób odwiedzających na temat wykorzystania wód geotermalnych w Uniejowie
 Źródło: opracowanie własne na podstawie: K. Smętkiewicz, *Świadomość społeczna wykorzystania wód geotermalnych w województwie łódzkim i landzie Styria w kontekście zrównoważonego rozwoju regionów*, wyd. Tamże. Łódź 2014, s. 66

Prawie wszyscy respondenci mieszkający w gminie uważają Uniejów za przykład miejscowości, która wykorzystaniu wód geotermalnych zawdzięcza swój dynamiczny rozwój społeczno-gospodarczy oraz zdecydowaną poprawę atrakcyjności turystycznej (ryc. 6). Mieszkańcy wiedzą, że inwestycje geotermalne były możliwe dzięki skutecznemu pozyskiwaniu funduszy unijnych oraz ich racjonalnemu wykorzystaniu (98,7%). Dzięki atrakcyjności turystycznej miasta wzrasta też poczucie zadowolenia z jego rozwoju, a co za tym idzie aż 94,8% respondentów deklaruje polecenie innym osobom spędzenia czasu wolnego w Uniejowie. Część respondentów zwracała jednak uwagę na niewystarczającą dbałość o ochronę środowiska i niedostateczne promowanie walorów przyrodniczych gminy, a także dbałość o potrzeby mieszkańców przez władze (ryc. 6).

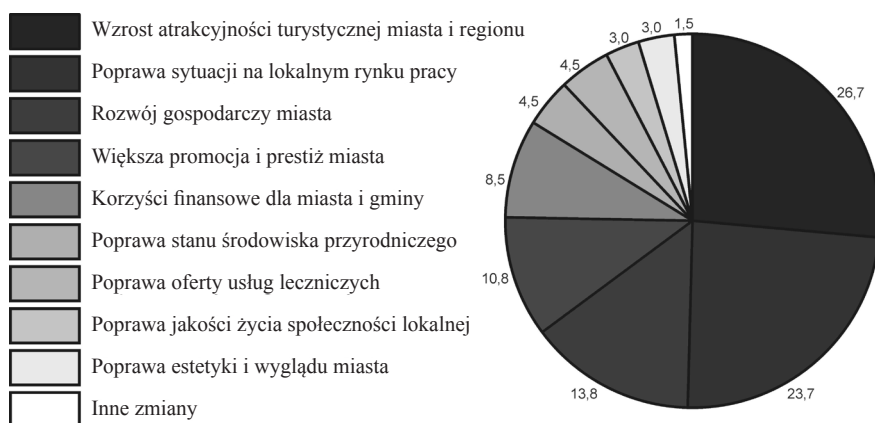
Ryc. 6. Jakość życia i przemiany społeczno-gospodarczych w Uniejowie w ocenie mieszkańców
 Źródło: opracowanie własne na podstawie: K. Smętkiewicz, *Świadomość społeczna wykorzystania wód geotermalnych w województwie łódzkim i landzie Styria w kontekście zrównoważonego rozwoju regionów*, Łódź 2014, s. 68

Wszystkie osoby zarządzające w Uniejowie jednogłośnie podkreślały, że od samego początku, gdy tylko zaczęto mówić o możliwości eksploatacji wód geotermalnych, zauważały one korzyści ze zrównoważonego rozwoju miejscowości i regionu opartego na wykorzystaniu tego surowca (ryc. 3). Decydenci uznali, że geotermia jest wyjątkową szansą na rozwój gospodarczy Uniejowa, głównie w kierunku turystyki uzdrowskiej i rekreacji. Są oni przekonani, że wykorzystanie wody geotermalnej otworzyło w historii miasta zupełnie nowy rozdział związany z inwestycjami geotermalnymi, usługami turystycznymi oraz przemianami funkcjonalno-fizjonomicznymi przestrzeni miejskiej i całej gminy. Widzą oni przede wszystkim korzyści związane z poprawą statusu ekonomicznego gminy, ale także z pozytywnym wpływem na stan środowiska przyrodniczego i jakość życia mieszkańców.

Uniejów jako miejscowość, która niedawno (w 2012 r.) uzyskała status uzdrowiska, jest interesującym obszarem badawczym, w którym można na bieżąco rejestrować opinie społeczności lokalnej dotyczące przemian funkcjonalnych ich miejsca zamieszkania. W badaniach ujęto zatem kwestię stanowiska mieszkańców wobec korzyści i zagrożeń wynikających z posiadania statusu uzdrowiska.

W opinii decydentów samo nadanie statusu uzdrowiska dla Uniejowa ma bardzo duże znaczenie dla dalszego rozwoju miasta w ściśle określonym kierunku. Otwiera ono drzwi do możliwości uzyskania dodatkowych wpływów do budżetu gminy w postaci opłat uzdrowskich oraz dofinansowania z Ministerstwa Finansów przysługującego gminom uzdrowskim. Władze Uniejowa inwestują te środki w utrzymanie i rozwój infrastruktury turystycznej i technicznej na terenie całej gminy, co bezpośrednio przekłada się na poprawę jakości życia społeczności lokalnej. W związku z rozwojem infrastruktury i oferty turystyczno-uzdrowskiej gminy, jej mieszkańcy mają coraz więcej możliwości zatrudnienia w sektorze usługowym i podwyższania jakości usług. Gmina staje się także coraz bardziej atrakcyjna dla inwestorów i przedsiębiorców zewnętrznych.

Respondenci spośród społeczności lokalnej gminy w większości są świadomi różnorodnych korzyści wynikających z nowych funkcji uzdrowskich miasta (ryc. 7). Mieszkańcy gminy, a szczególnie samego Uniejowa, dostrzegają jednak pewne słabe strony i możliwe zagrożenia będące następstwem rozwoju turystycznego miejscowości oraz napływu dużej liczby osób odwiedzających. Obawy te dotyczą jednakże potencjalnych problemów, które mogą pojawiać się w każdej typowej miejscowości o rozwiniętej funkcji turystycznej, takich jak np. wzrostu cen, pogorszenia komfortu i jakości życia oraz zmniejszenia bezpieczeństwa (ryc. 8). Przemiany w życiu społeczności lokalnej wynikające z nowych funkcji uzdrowskich miasta były postrzegane przez ok. 75% badanych mieszkańców jako pozytywne, zaś przez ok. 25% jako negatywne.

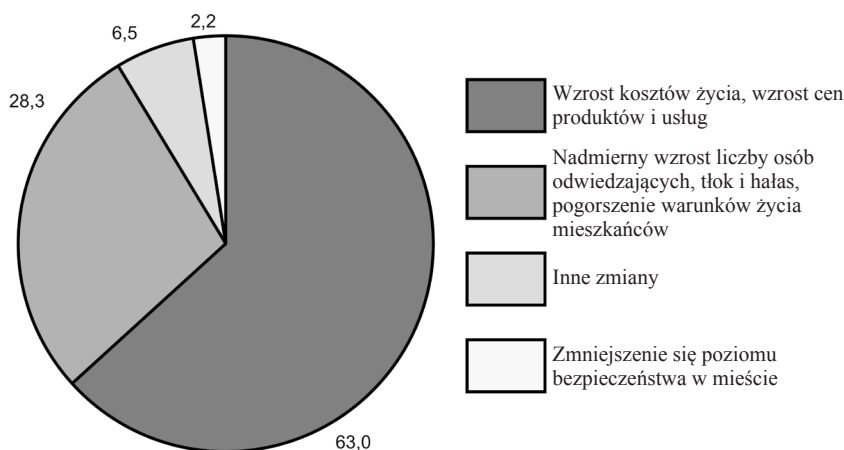
Ryc. 7. Opinie mieszkańców miasta i gminy Uniejów na temat pozytywnych zmian wynikających z posiadania statusu uzdrowiska

Źródło: opracowanie własne na podstawie: K. Smętkiewicz, *Świadomość społeczna wykorzystania wód geotermalnych w województwie łódzkim i landzie Styria w kontekście zrównoważonego rozwoju regionów*, Łódź 2014, s. 71

Mieszkańcy gminy zauważają pozytywne przemiany zachodzące w Uniejowie w kierunku pełnienia funkcji ośrodka turystycznego oraz wiążą nadzieje z poprawą sytuacji na lokalnym rynku pracy, dzięki rozwojowi sektora usług turystycznych i realizacji inwestycji gospodarczych. Takie czynniki jak: poprawa infrastruktury technicznej, wzrost możliwości zatrudnienia i prowadzenia własnej działalności gospodarczej w gminie, lepszy dostęp do usług i atrakcji turystycznych oraz poprawa jakości świadczonych usług wpływają zdaniem mieszkańców na poprawę jakości i komfortu ich życia.

Z przeprowadzonych badań wynika, że mieszkańcy większe znaczenie przypisywali korzyściom gospodarczym niż związanym ze środowiskiem przyrodniczym, zrównoważonym rozwojem bądź poprawą komfortu życia. Mieszkańcy gminy Uniejów rzadko podkreślają pozaekonomiczne korzyści ogrzewania geotermalnego, takie jak: dostępność niezależnie od pogody i pory roku, większy komfort użytkowania, ograniczenie emisji zanieczyszczeń, większe bezpieczeństwo energetyczne związane z wykorzystaniem lokalnego źródła energii niezależnego od światowych rynków konwencjonalnych źródeł energii. Władze mogłyby, a nawet powinny, przyczynić się do zmiany tego typu opinii społecznej poprzez prowadzenie różnych działań edukacyjnych.

Społeczność lokalna obawia się negatywnych skutków typowych w przypadku dynamicznego rozwoju miejscowości o charakterze turystycznym, takich jak np. możliwy wzrost kosztów produktów i usług, przez co samo utrzymanie w mieście będzie coraz droższe, wzrost poziomu hałasu i brudu w mieście na skutek napływu dużej liczby turystów, a także zmniejszenie się poziomu bezpieczeństwa (ryc. 8).

Ryc. 8. Opinie mieszkańców miasta i gminy Uniejów na temat negatywnych zmian wynikających z posiadania statusu uzdrowiska

Źródło: opracowanie własne na podstawie: K. Smętkiewicz, *Świadomość społeczna wykorzystania wód geotermalnych w województwie łódzkim i landzie Styria w kontekście zrównoważonego rozwoju regionów*, Łódź 2014, s. 72

Wyniki przeprowadzonych badań wskazują na to, że mieszkańcy gminy i osoby odwiedzające w dość znacznym stopniu identyfikują się z działaniami podejmowanymi przez władze i popierają je, jednakże w grupie społeczności lokalnej zauważyć można nieco niższy stopień akceptacji społecznej (ryc. 2). Sytuacja taka może mieć związek z oczekiwaniami mieszkańców w zakresie niższych opłat za usługi ciepłownicze oraz rekreacyjne dostępne w kompleksie termalno-basenowym.

W ramach prowadzonych badań analizowano również zainteresowanie i chęć poszerzania wiedzy o wykorzystaniu wód geotermalnych. Wyniki ankiet wskazują, że zarówno mieszkańcy (98,7%), jak i odwiedzający (86,4%) przejawiają zainteresowanie tą tematyką. Najczęściej pojawiającymi się odpowiedziami na pytanie o formy upowszechniania tej wiedzy i przekazywania informacji były: foldery i broszury edukacyjne, strony internetowe, a także funkcjonowanie w Uniejowie punktu informacji turystycznej. Odwiedzający zgłaszali zapotrzebowanie na uczestnictwo w wycieczkach z przewodnikiem i warsztatach terenowych, podpowiadali utworzenie centrum edukacyjnego Odnawialnych Źródeł Energii.

SPOSOBY KSZTAŁTOWANIA ŚWIADOMOŚCI SPOŁECZNEJ WYKORZYSTANIA WÓD GEOTERMALNYCH

Kształtowanie świadomości społecznej na duże znaczenie w zwiększaniu akceptacji inwestycji geotermalnych. Jest to proces długotrwały i wymaga kompleksowych działań w wielu obszarach. Ważne jest zatem podejmowanie

działań promocyjnych i edukacyjnych skierowanych do przedstawicieli różnych grup społecznych. Adresatami takich działań mogą i powinni być⁶: uczniowie i nauczyciele na wszystkich szczeblach edukacji, studenci i wykładowcy uczelni wyższych, politycy (także na szczeblu ogólnokrajowym), decydenci (także przedstawiciele władz lokalnych i regionalnych), eksperci w zakresie prawa i gospodarki energetycznej, lokalni i regionalni przedsiębiorcy, inwestorzy branży OZE, w tym geotermalnej, pracownicy środków społecznego przekazu, społeczności lokalne i turyści.

Działania o charakterze edukacyjnym i promocyjnym w zakresie wykorzystania wód geotermalnych mogą być realizowane w różnych formach, np.:

- prowadzenie projektów edukacyjnych, prelekcji szkolnych o tematyce geotermii oraz warsztatów terenowych czy wycieczek,

- prowadzenie kampanii medialnych (telewizyjnych, radiowych, prasowych, internetowych) o charakterze popularnonaukowym promujących wykorzystanie wód geotermalnych,

- wydawanie materiałów edukacyjnych i promocyjnych (broszury, foldery, tablice edukacyjne, portale internetowe) na temat geotermii, publikowanie artykułów o charakterze popularnonaukowym i naukowym,

- współpraca partnerska samorządów, środowiska naukowego, przedsiębiorców, społeczności lokalnej, a także nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktów z innymi miejscowościami i obiektami geotermalnymi w kraju i za granicą w celu wymiany doświadczeń,

- uczestniczenie w seminariach, spotkaniach eksperckich, konferencjach, szkoleniach, targach branżowych, wizytach studyjnych w miejscowościach związanych z geotermią i instalacjami geotermalnymi w celu poznawania dobrych praktyk i wymiany doświadczeń,

- współpraca z mediami.

Od wielu lat w Uniejowie przeprowadzane są różnorodne działania edukacyjne i promocyjne w zakresie wykorzystania wód geotermalnych.

Jeden z takich projektów, pt. *Budowa i kompleksowa promocja marki Eko Uniejów*, realizowany był w 2011 r. (etap I) i w latach 2013–2015 (etap II). W pierwszym etapie projektu zrealizowano szereg działań: warsztaty, wydanie broszury edukacyjnej w formie komiksu na temat odnawialnych źródeł energii, ze szczególnym uwzględnieniem geotermii w Uniejowie pt. *Termoaktywny Uniejów zaprasza* oraz publikacją broszury turystycznej o gminie Uniejów pt. *Uniejów – przyjeźdź, zobacz, wróć!* Zorganizowano ogólnopolską konferencję nt. *Marka – region – promocja* w Uniejowie, z udziałem wielu ekspertów z dziedzin ochrony środowiska, turystyki i współpracy regionalnej, odpowiedzialnych za budowę

---

⁶ *Study on public perception of geothermal energy (Studium społecznej percepcji energii geotermalnej)*, 2013

markowych produktów turystycznych. W ramach etapu II projektu zorganizowano konferencję naukową pt. *Korzyści płynące z wykorzystania odnawialnych źródeł energii w Uniejowie*, podjęto działania promujące markę Eko Uniejów w mediach (zakup audycji sponsorowanych w TV, radio, prasie regionalnej, lokalnej i specjalistycznej oraz zakup kampanii telewizyjnych – spotów promocyjnych), a także utworzono stronę internetową Eko Uniejów, która ma pełnić funkcję edukacyjno-informacyjną na temat OZE, geotermii, ochrony środowiska i walorów przyrodniczych gminy Uniejów.

Kolejnym projektem o charakterze edukacyjno-promocyjnym w zakresie wykorzystania wód geotermalnych i ochrony przyrody był realizowany w 2013 r. projekt pt. *Edukacja ekologiczna w gminie Uniejów*. Przeprowadzono cykl trzech warsztatów edukacyjnych w Uniejowie dla uczniów szkół podstawowych i gimnazjum w gminie Uniejów. Wydano ponadto drugą część komiksu edukacyjnego pt. *Uzdrowisko Uniejów – w harmonii z naturą*, a także broszurę turystyczno-edukacyjną pt. *Przyrodnicze spacerunki po Uniejowie*, poświęconą walorom uzdrowiskowym i przyrodniczym.

Istotną rolę w kształtowaniu opinii społeczności lokalnej i osób odwiedzających na temat wykorzystania wód geotermalnych i ich roli w rozwoju Uniejowa ma interdyscyplinarne, naukowe czasopismo „Biuletyn Uniejowski”⁷, które ukazuje się jako rocznik od 2012 r., a jest efektem współpracy gminy Uniejów z Wydziałem Nauk Geograficznych Uniwersytetu Łódzkiego.

Dla samorządowców decydujących o wykorzystaniu wód geotermalnych w Uniejowie ważne były także kontakty międzynarodowe, spotkania i wizyty studyjne prowadzone w ramach partnerskiej współpracy między województwem łódzkim a landem Styria w Austrii. Taka wymiana doświadczeń i zdobywanie wiedzy od bardziej zaawansowanych partnerów w zakresie wykorzystania wód geotermalnych przyczyniły się do zaktywizowania władz samorządowych szczebla gminnego i wojewódzkiego do rozwoju geotermii.

Działania zmierzające do budowania pozytywnej percepcji, akceptacji i zrozumienia kwestii geotermii są warunkiem niezbędnym i kluczowym do wzrostu poziomu świadomości społecznej wykorzystania wód geotermalnych. Realizacja tych działań powinna poprzedzać lub przebiegać równoległe do inwestycji geotermalnych, aby umożliwić społeczeństwu współudział w podejmowanych decyzjach, a przede wszystkim zdobyć przychylną i akceptację wobec planowanych przedsięwzięć geotermalnych, wzbudzić zainteresowanie geotermią i pokazywać korzyści, jakie przyniosą te inwestycje. Jeśli decydenci – władza, inwestorzy – cieszą się poparciem społecznym, jest im niewątpliwie łatwiej realizować inwestycje. Partycypacja społeczna jest bowiem istotnym czynnikiem harmonijnego współdziałania władz i społeczności lokalnej.

⁷ Dostępny na stronie www.biuletynuniejowski.geo.uni.lodz.pl

PODSUMOWANIE

Procesy związane z poprawą stanu wiedzy, opinii i mentalności społecznej w odniesieniu do geotermii przebiegają czasem powoli. Świadomość społeczną kształtują wszelkie działania edukacyjne i promocyjne. Poprawa stanu wiedzy i opinii społecznej na temat geotermii przyczynia się do wzrostu akceptacji wobec tej działalności. Wraz z upływem lat społeczeństwo, obserwując i doświadczając korzyści związanych z wykorzystaniem wód geotermalnych, jest w stanie akceptować coraz to nowe inwestycje. Jest to szczególnie istotne w kontekście odbiorców energii cieplnej pochodzącej z geotermii. Odpowiednia promocja i edukacja na temat korzyści środowiskowych i profitów związanych z komfortem i jakością życia może przyczynić się do większego docenienia geotermalnego źródła ciepła i bardziej powszechnego korzystania z niego.

Należy zatem w jak największym stopniu umożliwiać bezpośrednią obserwację projektów i inwestycji związanych z geotermią przez przedstawicieli społeczności lokalnych, decydentów, polityków, inwestorów, aby ich osobiste doświadczenia kształtowały pozytywny wizerunek geotermii i wpływały na wzrost przekonania do korzyści, jakie z niej wynikają.

Przedsięwzięcia inwestycyjne związane z wykorzystaniem wód geotermalnych, a także działania edukacyjne i promocyjne w zakresie geotermii, podejmowane w Uniejowie, przyczyniają się do systematycznej poprawy opinii i akceptacji społecznej dla geotermii.

Bibliografia

- Kuśmierski S., *Świadomość społeczna, opinia publiczna, propaganda*, PWN, Warszawa, 1987.
Smętkiewicz K., *Świadomość społeczna wykorzystania wód geotermalnych w województwie łódzkim i landzie Styria w kontekście zrównoważonego rozwoju regionów*, Łódź, 2014.
Study on public perception of geothermal energy (Studium społecznej percepcji energii geotermalnej), 2013.
Sztompka P., *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Wydawnictwo Znak, Kraków, 2002.

Strony internetowe:

- http://www.geothermalcommunities.eu/sitedir/project_material/d61_study_on_public_perception_of_geothermal_energy.pdf (data dostępu: 9.11.2013).
http://smartlink.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=419&Itemid=74 (data dostępu: 15.11.2013).
http://smartlink.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=399:marka-dla-uniejowa&catid=48:kampanie&Itemid=81 (data dostępu: 15.11.2013).
http://smartlink.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=499:termoaktywny-uniejow&catid=81:podreczniki&Itemid=68 (data dostępu: 15.11.2013).
www.biuletynuniejowski.geo.uni.lodz.pl (data dostępu: 15.03.2015).

[Wpłynęło: kwiecień 2015; akceptacja: czerwiec 2015]

UTILISATION OF GEOTHERMAL WATERS IN UNIEJÓW IN THE OPINION OF MUNICIPALITY RESIDENTS AND VISITORS

Summary

The paper investigates and highlights one aspect of social awareness concerning the use of geothermal waters, i.e. public opinion, on the example of Uniejów municipality residents and visitors. It presents the results of empirical research examining the opinions and attitudes of these social groups concerning geothermal activity in Uniejów. An important issue addressed in this article is demonstration of the importance of knowing the state of social awareness concerning utilisation of geothermal waters, as well as the need, factors and ways of shaping it.

Key words: utilisation of geothermal waters, social surveys, social awareness, Uniejów